

Jak reaktywować klasykę w szkole?
Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej
***Reaktywacja klasyki w szkole: wiek XIX+*,**
Katowice, 19–21 października 2011

Od kilku lat literaturoznawcy i językoznawcy zadają sobie pytanie, które można by sformułować – parafrazując klasyka polskiej prozy – „*Quo vadis, polonistyko?*”. Mówi się o konieczności przebudowy polonistyki, nowych kierunkach badawczych, nowych metodologiach, zmianach w kształceniu studentów. Od kilku lat w środowiskach nauczycieli oraz metodyków (jak również w mediach) trwa ożywiona dyskusja wokół podstawy programowej, formuły egzaminu gimnazjalnego oraz maturalnego, wymagań stawianych uczniom w szkole. Niestety, często dyskusje o kształcie dwu polonistyk – uniwersyteckiej i szkolnej – toczą się jakby obok siebie, a nauczyciele akademicki, niezajmujący się dydaktyką literatury i języka polskiego, nie zdają sobie sprawy, jak wygląda sytuacja przedmiotu „język polski” w gimnazjum czy liceum. Z kolei nauczyciele tego przedmiotu, nie znając współczesnych, (po)nowoczesnych interpretacji klasycznych dzieł literatury polskiej, nadal omawiają je z uczniami, posługując się językiem analizy i interpretacji wypracowanym kilkanaście lat temu. W obliczu zagrożenia rozejścia się dróg akademickiej nauki o literaturze, dydaktyki literatury i szkolnej wiedzy o literaturze organizatorzy ogólnopolskiej konferencji naukowej *Reaktywacja klasyki w szkole: wiek XIX+* – pracownicy Zakładu Dydaktyki Literatury Polskiej oraz Zakładu Historii Literatury Poromantycznej Uniwersytetu Śląskiego, zaprosili do dyskusji o relacji uniwersytet – szkoła badaczy różnych dyscyplin literaturoznawczych z ośrodków w Krakowie, Warszawie, Gdańsku, Lublinie, Białymstoku i Katowicach.

Głównym celem konferencji nie był jedynie opis owej relacji uniwersytet – szkoła, ale przede wszystkim stworzenie propozycji i projektów odnowienia szkolnej lektury klasycznych tekstów literatury polskiej. Ze względu na duży zakres pojęcia „klasyczne teksty literatury polskiej” organizatorzy zawęzili obszar poszukiwań interpretacyjnych do wieku XIX. Wyszli przy tym z założenia, że wiek XIX wykroczył poza ramy wyznaczone datami 1801–1900 i trwał trochę dłużej niż sto lat – stąd w tytule konferencji „wiek XIX+”, zachęcający prelegentów do sięgania po dzieła nie tylko romantyczne czy pozytywistyczne, ale także młodopolskie. Jak się jednak okazało, popularnością wśród badaczy cieszyły się tylko teksty napisane w dwóch pierwszych z wymienionych epok.

Konferencję, objętą honorowym patronatem JM Rektora prof. zw. dr. hab. Wiesława Banysia, otworzył 19 października Dziekan Wydziału Filologicznego prof. UŚ dr hab. Rafał Molenccki. Organizatorzy tego naukowego spotkania uznali, że najważniejsze podczas obrad są dyskusje badaczy z różnych środowisk naukowych oraz zaproszonych gości, więc w ciągu trzech dni zaprezentowano niewiele referatów (w programie konferencji znalazło się dziesiętnastu prelegentów). Takie ograniczenie liczby wygłaszanych tekstów pozwoliło uważniej przyjrzeć się prezentowanym zagadnieniom – przedyskutować je bez rygorystycznego trzymania się wyznaczonego czasu.

W trakcie trzech dni obrad wysłuchaliśmy wystąpień, które można zasadniczo podzielić na dwie grupy. W pierwszej z nich znalazłyby się referaty stanowiące próbę odpowiedzi na ogólne pytania: czy, a jeśli tak, to jak integrować polonistykę uniwersytecką i szkolną? Jakie są kierunki rozwoju jednej i drugiej dyscypliny? Drugą grupę wystąpień stanowiły interpretacje utworów od dawna obecnych na listach lektur szkolnych. W referatach i dyskusjach wymieniano nazwiska m.in. Henryka Sienkiewicza, Cypriana Kamila Norwida, Juliusza Słowackiego. Ważną część konferencji stanowiły też dwa panele dyskusyjne.

Konferencję *Reaktywacja klasyki w szkole* otworzył referat dr hab. Anny Janus-Sitarz, który poruszył wiele kwestii diskutowanych do końca obrad przez prelegentów i gości. Janus-Sitarz próbowała odpowiedzieć na pytania: jakich nauczycieli powinien kształcić współczesny uniwersytet? W jaki sposób czytać literaturę w szkole? Jak uczeń – digitalny tubylec – zmienia szkolną polonistykę? Pierwszego dnia konferencji o pracy z utworami z kanonu w szkole mówiły również dr Ewa Nowak oraz dr Magdalena Marzec.

Nowe interpretacje tekstów obecnych od dawna w szkole przedstawiły prof. dr hab. Grażyna Tomaszewska (genderowa interpretacja *Nie-boskiej komedii* Zygmunta Krasieńskiego) i dr Małgorzata Rygielska (nowe odczytanie wierszy Cypriana Kamila Norwida). Natomiast dr Krystyna Koziołek w referacie *Lektura jako obietnica. Zwrot teologiczny w badaniach literackich i jego konsekwencje dla nauczania literatury* zaproponowała zmianę myślenia o nauczaniu literatury w szkole, przestrzegała przy tym, by nie zamienić przedmiotu język polski w poligon ćwiczeń z retoryki i poetyki.

Centralnym punktem programu *Reaktywacji klasyki* okazał się panel dyskusyjny *Osiągnięcia polonistyki uniwersyteckiej i ich przekład na szkolną dydaktykę*, w którym udział wzięli prof. dr hab. Anna Legeżyńska, prof. dr hab. Aleksander Nawarecki oraz prof. dr hab. Ewa Jaskółowa. Panel moderował prof. dr hab. Sławomir Jacek Żurek. Paneliści, nawiązując do referatów z porannej części konferencji, próbowali odpowiedzieć na pytania o możliwości przekładu

języka uniwersytetu na język szkoły oraz o punkty wspólne i różnice między tymi dwiema instytucjami.

Dzień drugi konferencji otworzył jeden z najbardziej zaangażowanych dyskutantów – prof. dr hab. Sławomir Jacek Żurek. Posługując się językiem medycyny, zastanawiał się, czy w ogóle da się ożywić lekturowego nieboszczyka, a jeśli tak, to jak reaktywować klasykę w szkole. Natomiast prof. dr hab. Ewa Jaskółowa, przedstawiciel gospodarzy konferencji, w swoim wystąpieniu postulowała „uwolnienie interpretacji” w szkole, szczególnie w szkole średniej. Udowadniała, że analiza i interpretacja tekstów są umiejętnościami kluczowymi absolwenta IV etapu edukacyjnego.

Wokół umiejętności ucznia szkoły średniej koncentrowali się także uczestnicy popołudniowego panelu dyskusyjnego pt. *Egzamin maturalny z języka polskiego wobec oczekiwań nauczycieli akademickich*. Dyskusję prof. dr hab. Sławomira Jacka Żurka, dr hab. Anny Janus-Sitarz i dr hab. Krzysztofa Biedrzyckiego moderował dr hab. Ryszard Koziołek.

Moderator panelu był w tym samym dniu konferencji również prelegentem. W sesji porannej dr hab. Ryszard Koziołek, autor wielokrotnie przywoływanej podczas spotkania książki *Ciała Sienkiewicza*, przedstawił zgromadzonym w sali Rady Wydziału słuchaczom Sienkiewicza dla dorosłych – niestroniącego np. od sugestywnych opisów kaźni bohaterów.

Tego samego dnia dr hab. Krzysztof Biedrzycki odkrył przed słuchaczami śmieszne i jednocześnie straszne oblicze *Balladyny* Juliusza Słowackiego. Postulował interpretowanie dramatu („antytragedii”, „antybaśni”, jak określił *Balladynę* badacz) w kontekście dedykacji i epilogu zamieszczonych w wydaniu utworu. Śmieszne oblicze innego dobrze znanego bohatera literackiego – Janka Muzykanta – zaprezentowała dr Iwona Gralewicz-Wolny. Celem wystąpienia badaczki nie była jednak reinterpretacja noweli Henryka Sienkiewicza, a ukazanie absurda obecności tej opowieści w zestawie lektur ucznia szkoły podstawowej.

Interaktywne metody prezentowania i przeprowadzania analizy i interpretacji klasycznego utworu literackiego zademonstrowała dr Ewa Horwath na przykładzie *Reduty Ordon* Adama Mickiewicza. Wskazywała przy tym na trudności, z jakimi boryka się współczesny uczeń, czytający tekst dziewiętnastowieczny.

Po zakończeniu obrad uczestnicy konferencji zostali zaproszeni na Wieczerzę Krzemieniecką do I Liceum Ogólnokształcącego im. Juliusza Słowackiego w Chorzowie. Tam mogli się przekonać, że poezja romantyczna, szczególnie poezja patrona liceum, jest ważną częścią życia niektórych uczniów. Gospodarzem wieczoru z Juliuszem Słowackim był nauczyciel języka polskiego – Andrzej Król.

Ostatniego dnia konferencji pytanie: jak reaktywować klasykę?, nadal pozostawało bez jednoznacznej odpowiedzi. Dr Stanisław Bortnowski w sesji porannej bronił tezy, że nie ma szans dla historii literatury w szkole XXI wieku, jest natomiast miejsce na czytanie fragmentów. Prof. dr hab. Aleksander Nawarecki wystąpił zaś w podwójnej roli – literaturoznawcy, nauczyciela akademickiego oraz autora podręcznika do liceum. Z jego wystąpienia można było wysnuć wniosek, że szkoła jest instytucją konserwatywną, nieszukającą nowych dróg prezentowania materiału literackiego. Wyrazem takich koniecznych poszukiwań są zmiany w kolejnych wydaniach podręcznika autorstwa Aleksandra Nawareckiego i Doroty Siwickiej.

Swoją propozycję reaktywowania klasyki zaprezentowała prof. dr hab. Grażyna Borkowska (nowe czytanie Elizy Orzeszkowej), która w wystąpieniu położyła nacisk na propozycje interpretacji przeznaczone dla uczestników Olimpiady Języka i Literatury Polskiej. Projekt reaktywacji *Dziadów*, cz. III przedstawił dr Marcin Lul. Swoimi pomysłami odczytania znanych lektur i refleksji metodycznych podzieliła się również ze słuchaczami dr Iwona Morawska.

Sesję dnia trzeciego, a tym samym całą konferencję, zamknął interesujący referat mgr Izoldy Bonarek na temat kompetencji kulturowych młodych (szkoła średnia) odbiorców literatury. Wystąpienie było prezentacją wniosków z badań własnych i stanowiło dobre podsumowanie trzydniowych debat o potrzebach i wymaganiach stawianych uczniom, studentom oraz nauczycielom szkolnym i akademickim. Niewątpliwie jednak wnioskiem, który na długo zostanie w świadomości uczestników konferencji, będzie ten dotyczący orientacji seksualnej doktora Judyma.

Z radością podkreślam, że zarówno pierwszego, drugiego, jak i trzeciego dnia konferencji poziom dyskusji był bardzo wysoki. Wszyscy uczestnicy *Reaktywacji klasyki...* – prelegenci, paneliści i zaproszeni goście – z zaangażowaniem wypowiadali się na tematy poruszane w referatach oraz podczas dyskusji panelowych. Niech zaświadczy o tym fakt, że 21 października obrady, których koniec zaplanowano na 12.00, zakończyliśmy około godziny 14.00.

Na pytanie, czy warto reaktywować klasykę w szkole, odpowiedzieliśmy: tak. Pytanie, jak to zrobić, pozostaje otwarte. Mamy jednak kilka wskazówek: przede wszystkim zachęcamy do propagowania idei *slow reading*, zwrotu ku rozmowie z uczniem, szukania nowych kontekstów „starych” utworów, poznawania nowych metodologii. Konferencja *Reaktywacja klasyki w szkole* w przyszłym roku powróci na Wydział Filologiczny. Może wówczas wzbogacimy swoją odpowiedź o kolejne wnioski.